

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ ЗЛОЧИНЦЯ-КОРУПЦІОНЕРА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

CHARACTERISTICS OF A CRIMINAL-CORRUPTIONIST IN TODAY'S CONDITIONS

Сироватка С.С., к.ю.н.,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
<https://orcid.org/0009-0004-8826-0364>

Луцький Р.П., д.ю.н., професор,
директор
Науково-дослідного інституту імені Академіка Івана Луцького
Університету Короля Данила
<https://orcid.org/0000-0001-9558-3699>

У статті автором було проведено дослідження характерних ознак злочинця-корупціонера. Автором наголошено, що особа злочинця розглядається багатьма взаємопов'язаними науками (кримінологія, криміналістика, кримінальне право, судова психіатрія, кримінальна психологія тощо). Як тільки в комплексі можуть дати змогу сформувати повне та неупереджене уявлення про особу злочинця та сформулювати напрямки попередження криміногенної поведінки. Досліджуючи особу злочинця обов'язковим є врахування сфери його криміногенної поведінки. Не забуваючи про те, що особа злочинця в інвестиційно-будівельній сфері України виступає одним із складових елементів характеристики стану корупційних кримінальних правопорушень у цій сфері.

Ключові слова: ознаки злочинця-корупціонера, злочинець-корупціонер, злочинець, корупціонер, запобігання злочинності.

Characteristics of a corrupt criminal in today's conditions. In the article, the author analyzes the characteristic features of a corrupt criminal. The author emphasizes that the personality of a criminal is considered by many interrelated sciences (criminology, criminalistics, criminal law, forensic psychiatry, criminal psychology, etc.) Only in combination can they provide a complete and unbiased view of the criminal's personality and formulate directions for preventing criminogenic behavior. When studying the offender's personality, it is imperative to take into account the scope of his or her criminal behavior. Not forgetting that the identity of the offender in the investment and construction sector of Ukraine is one of the constituent elements of the characterization of the state of corruption criminal offenses in this area. Thus, the study of the characteristic features of a corrupt criminal may facilitate the formation of a criminological portrait of the offender. This, in turn, will contribute to ensuring the criminological policy of the State in the field of crime control.

As a result of the study, it was found that the personality of the offender has always been paid attention to both the theory and practice of criminological science. It is the personality of the offender that is the driving force behind the commission of a criminal offense, without which the existence of a criminal offense as such is impossible. Moreover, establishing the characteristic features of a criminal makes it possible to formulate directions for preventing new criminal offenses that may be committed. Such characteristic features of a corrupt criminal include socio-demographic, criminal law, moral and psychological, etc. It is promising and useful for criminological policy in the future to establish the characteristic features of a corrupt criminal who is prone to commit corruption criminal offenses in the investment and construction sector.

Key words: signs of a criminal corruptor, criminal corruptor, criminal, corruptor, crime prevention.

Постановка проблеми. Процес формування та розвитку ринку житлової нерухомості в Україні відбувається в складних умовах багатоаспектних правових, економічних та політичних реформ, що, як правило, не сприяє у цілому стабільності суспільних відносин, у тому числі у сфері ринку житла. Недосконалість та незбалансованість чинного законодавства, відсутність системи та координації у роботі державних органів, недосвідченість учасників правовідносин є факторами, що сприяють стрімкій криміналізації сфери обігу житла в Україні. Замість легального, системного, цивілізованого ринку житла виникло явище, яке може бути охарактеризовано, на його думку, як «оборот житлової нерухомості» з ознаками кримінальної діяльності [1, с. 1].

Поряд із цим С.М. Балабан з цього приводу зауважує, що криміногенні якості особистості з'являються не на порожньому місці. Їх поява та подальших прояв це квінтесенція низки негативних факторів, зокрема таких, як умови та обставини дорослішання, процес виховання тощо. З огляду на це, він робить висновок, що вивчення категорії «особистість злочинця» має істотне практичне значення в контексті кращого розуміння загальних чинників злочинності та способів позитивного впливу на неї [2, с. 523].

Отже, встановлення характерних ознак злочинця-корупціонера може полегшити формування кримінологічного портрету правопорушника. Що в свою чергу буде сприяти забезпеченню кримінологічної політики держави у сфері боротьби зі злочинністю.

Дослідженням окремих питань щодо боротьби із корупцією в інвестиційно-будівельній сфері України займалися: Д.М. Андрієва, В.С. Березняк, К.М. Бруско, І.І. Войтович, І.О. Гарасимів, О.М. Дуфенюк, А.П. Запотоцький, О.В. Захарова, С.С. Кузьменко, Н.В. Павлова, І.М. Попова, Є.В. Пряхіна, Д.А. Птушкін, Н.О. Опанасенко, А.В. Сорочан, К.О. Чередник, Г.М. Чернишов та інші. Однак, варто наголосити на відсутності окремих наукових досліджень щодо встановлення характерних ознак злочинця-корупціонера.

Мета статті полягає у дослідженні характерних ознак злочинця-корупціонера.

Виклад основного матеріалу. Погоджуємось із О.М. Храмцовим, що розробка проблеми особистості злочинця має важливе практичне значення у попереджувальній діяльності. Урахування особистісного фактора відіграє майже головну роль та знаходить свій прояв у наступних напрямках:

- при статистичному аналізі злочинності за особами (при статистичному аналізі злочинності за особами уможливується загальний кримінологічний портрет різних категорій злочинців, які вчиняють той чи інший вид кримінальних правопорушень, зокрема, корисливі, агресивні, агресивно-корисливі, «білокомірцеві» тощо);

- при виявленні причин та умов учинення конкретних кримінальних правопорушень (причини та умови вчинення конкретних кримінальних правопорушень багато в чому пов'язані з особистістю злочинця, якості особи,

які сприяли вчиненню кримінального правопорушення, дають можливість звернути увагу на особливості соціального мікросередовища, яке сприяло формуванню цих якостей, зокрема, родини, учбового та трудового колективу, неформальних соціальних груп тощо);

– при проведенні заходів попередження службами та підрозділами правоохоронних органів з особами, що схильні до вчинення кримінальних правопорушень;

– в діяльності судів при призначенні покарання (при призначенні судами справедливого та обґрунтованого покарання завжди повинна враховуватись особистість злочинця і саме вона відіграє в цьому важливу й самостійну роль, вивчення особистості злочинця, урахування її особливостей у процесі призначення покарання підводить наукову базу під суб'єктивну думку суду (суддів) та встановлює єдині вимоги при призначенні покарання винним особам);

– при проведенні оперативно-розшукової діяльності (урахування особистості злочинця в оперативно-розшуковій діяльності пов'язано з тим, що останнім часом в діяльності правоохоронних органів став застосовуватись метод формування психологічного розшукового портрета, цей метод базується на наукових положеннях про те, що в кримінальних правопорушеннях, у першу чергу, особливо тяжких, наприклад, наводить науковець, серійні та сексуальні вбивства, знаходить свій прояв психологія або психопатологія злочинця) [3, с. 68–69].

Як зазначає С.М. Балабан, за соціально-натуралістичною кримінологією, особливості злочинця слід шукати у характерних рисах, властивих його волі та свідомості, що повинні бути у винної особи перед скоєнням кримінального правопорушення, аби у певний час вони змогли проявитися в такому кримінальному правопорушенні. Властивості волі та свідомості, на думку автора, можна умовно поділити на загальні (котрі притаманні всьому масиву злочинців) й індивідуалізуючі (ті, що характерні відповідному злочинцю). Стан волі злочинців знаходиться у стані самоправства й свавілля, а стан свідомості – у стані ілюзій. Безпосередньо загальними властивостями волі й свідомості відрізняються злочинці від законослухняних людей. Індивідуалізуючі властивості, завдяки яким можна відрізнити злочинців один від одного, можуть бути як індивідуальними, котрі притаманні нам від народження, так і тими властивостями, що було набуто за життя. Наприклад, говорить автор, ними можуть бути властивості соціально-демографічної, особистісно-рольової, психологічної та іншої природи [2, с. 524].

О.В. Пчеліна в роботі «Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності» запропонувала власне бачення груп ознак, які характеризують особу злочинця.

Так, дослідивши наукові підходи до визначення поняття та складових елементів особи злочинця, матеріали кримінальних проваджень, результати опитування працівників органів Національної поліції України та прокуратури, а також статистичні відомості про стан злочинності в Україні та результати розслідування кримінальних правопорушень, авторка виділяє такі групи ознак, за якими на її думку варто охарактеризувати осіб, котрі вчиняють кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності: загальні (вік, стать, освіта, громадянство, сімейний стан, зайнятість, наявність судимостей); спеціальні (наявність статусу та категорія службової особи, обсяг повноважень, сфера її діяльності, наявність корупційних зв'язків, учинення кримінальних правопорушень у складі злочинних угруповань, мотивація та цілі протиправного діяння) [4, с. 149].

С.Ф. Денисов в ході дослідження особи злочинця у кримінологічній теорії України, систематизував напрацювання вітчизняних кримінологів, за результатом чого визначив структуру особи злочинця та поділив на окремі її елементи.

Так, зазначений вище автор наголошує, що структура особи злочинця може поділятися на такі основні елементи:

1) соціально-демографічні ознаки, які охоплюють відомості про стать, вік, рівень освіти, сімейний стан, рід занять, наявність постійної роботи, її тривалість, частоту зміни місця роботи, інші джерела матеріального доходу, національність, громадянство, місце проживання тощо;

2) особистісно-рольові властивості, оскільки кожна людина у різні періоди свого життя виконує певні соціальні «ролі»; наявна соціальна структура пропонує особистості, яка формується, велику кількість соціальних ролей, що породжуються сучасним потенціалом розвитку економіки, управління та соціального середовища, а усвідомлення своєї соціальної ролі дає особі змогу краще пристосовуватися до суспільного життя;

3) морально-психологічні якості, а саме її внутрішній світ, переживання та почуття – ця група ознак структури особистості охоплює широке коло найрізноманітніших проявів внутрішнього «Я», потрібнісно-мотиваційні й інтелектуальні властивості, широту світогляду, ціннісні орієнтації і суспільно значущі риси характеру, емоційно-вольові якості тощо;

4) риси правової та моральної свідомості відіграють важливу роль у становленні особистості, оскільки життя в соціумі зумовлює необхідність дотримання певних правил поведінки та законів; правова свідомість визнається одним із різновидів суспільної свідомості, що відображається на колективному або індивідуальному рівні та проявляється в усвідомленій повазі до права, розумінні його цінності, знанні та дотриманні прав та обов'язків, а також у правовій діяльності, що забезпечує мирне та гармонійне співіснування; моральна свідомість особистості проявляється в її ставленні до загальноприйнятих і усталених норм моралі, правил поведінки та взаємоповаги і добровільному їх дотриманні;

5) психічні відхилення, спричиненні черепно-мозковими травмами, психічними захворюваннями (олігофренія, психопатія тощо) або іншим хворобливим станом, установленим під час проведення судово-психіатричних експертиз;

6) кримінально-правові ознаки – згідно з кримінальним законодавством України суд під час призначення покарання має враховувати характер і ступінь суспільної небезпечності вчиненого кримінального правопорушення, особу винного, його ставлення до вчиненого й обставин справи, які пом'якшують або обтяжують відповідальність, зокрема до таких ознак, на думку автора, можна віднести характеристики вчиненого кримінального правопорушення, те, чи було воно вчинено одноособово чи групою осіб, вчинення кримінального правопорушення сталося вперше чи неодноразово, інформацію про попередній антисуспільний спосіб життя особи; вид і строк призначеного покарання, визнання вини у вчиненому кримінальному правопорушенні тощо; обставинами, що пом'якшують або обтяжують покарання, визнаються встановлені судом за конкретною справою (провадженням) об'єктивні та суб'єктивні чинники, що не є ознаками конкретного складу кримінального правопорушення і не впливають на його кваліфікацію, проте свідчать про зниження чи підвищення суспільної небезпечності вчиненого діяння та/або особи винного, а отже, вважаються підставами для пом'якшення чи посилення покарання;

7) загальнозначущі позитивні людські якості мають не обмежувальний характер і знаходять свій вияв у прагненні до позитивної діяльності, творчості тощо, що може відвернути особу від вчинення кримінального правопорушення або суттєво підвищити шанси на повернення її до соціуму і в майбутньому приносити користь суспільству [5, с. 155–157].

І.М. Чайка в рамках дисертаційної роботи за темою: «Кримінологічна характеристика та запобігання шахрай-

ству в Україні» пропонує виділяти соціально-демографічні, морально-психологічні та соціально-рольові ознаки особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення.

Зокрема, на думку авторки соціально-демографічні ознаки властиві будь-якій особі й самі по собі не мають кримінологічного значення, але морально-психологічні та соціально-рольові ознаки характеризують роль особи у суспільстві, її додаткові соціальні характеристики, що розкривають певну схильність окремих осіб із визначеними соціальними ролями до вчинення певних кримінально-протиправних діянь [6, с. 141].

Іншої думку А. Поліщук, автор переконаний, що виділяти таку групу ознак особи злочинця, як соціально-рольові ознаки є зайвим, тому що вони повністю охоплюються соціально-демографічними властивостями особи. Він переконаний, що їх виділення деякими науковцями, зокрема як і І.М. Чайкою, зумовлено вузьким розумінням соціально-демографічних ознак структури особи злочинця в цілому і корупціонера зокрема. Але, наголошує автор, саме широке розуміння соціально-демографічних ознак є доречним і виправданим, тому що показує фактичний зв'язок демографічних ознак (вік, стать, місце проживання, національність) із соціальним походженням особи, родом її занять, значущістю у суспільстві, функціями у певній соціальній групі тощо. Крім того, науковець наголошує, важко уявити, що соціальне становище особи, її соціальне походження чи національність не пов'язані з громадською діяльністю особи, наприклад наводить А. Поліщук, з її участю в об'єднаннях громадян. Зокрема, особи предстванюють так званого середнього класу – вкрай складно бути учасником громадських об'єднань за участю інших верст суспільства. Навіть попри відсутність класовості чи поділу на касти тощо, доступ чи перехід від однієї соціальної групи до іншої досить обмежений. Тому, наголошує автор, групу ознак, що стосуються соціальних ролей і статусу особи злочинця-корупціонера, потрібно розглядати спільно із соціально-демографічними ознаками [7, с. 151].

Ба більше, кожний вид кримінальних правопорушень, які вчиняє злочинець, може в тій чи іншій мірі дати характеристику такій особі. Аналіз кримінальних правопорушень може допомогти сформувати розуміння соціально-демографічних та морально-психологічних характеристик особи злочинця, що в подальшому сприятиме ефективній кримінологічній діяльності держави.

Зокрема, як вже було зазначено в попередньому матеріалі, що науковці виділяють наступні категорії кримінальних правопорушень у сфері нерухомості:

1) злочини, що спрямовані на безпосереднє заволодіння коштами довіритель: шахрайство (ст. 190 КК України); привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України); заповдіння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою (ст. 192 КК України);

2) дії, що виступають способом або необхідністю умови вчинення шахрайства у сфері будівництва житла: порушення порядку зайняття господарською та банківською діяльністю (ст. 202 КК України); легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів (ст. 358 КК України) та ін. [8, с. 90–91].

Проте, більшість із протиправних діянь у сфері нерухомості розслідується за сукупністю статей.

Так, разом із ст. 190 КК України (шахрайство) дії злочинців можуть ще кваліфікуватися за сукупністю таких статей: ст. 115 КК України (вбивство), ст. 146 КК України (позбавлення волі), ст. 121 КК України (тяжкі тілесні ушкодження), ст. 122 КК України (тілесні ушкодження середньої тяжкості), ст. 358 КК України (підроблення

документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів) [9, с. 24].

На думку Г.М. Чернишова особи, які вчиняють фінансові шахрайства в інвестиційно-будівельній сфері, мають типові риси «білокомірцевого» злочинця та не ідентифікують себе із криміналітетом. Кримінологічний портрет особи фінансового шахрая в інвестиційно-будівельній сфері має наступні ознаки: особа чоловічої статі віком від 30 до 49 років; має сім'ю; вища освіта; офіційно працевлаштований, займає відповідне службове становище; має стійку корисливу мотивацію; раніше не судимий [10, с. 193].

На думку К.О. Чередник злочинне угруповання, що вчиняє шахрайства на ринку нерухомості, характеризуються багатофункціональністю, згуртованістю його членів, адаптацією до будь-яких змін та наявністю корумпованих зв'язків у різних структурах. Особистості більшості його учасників складають портрет доволі успішної особи з високим освітньо-професійним рівнем, потужним потенціалом та володінням певними методиками спілкування із людьми, оцінки наявної ситуації та адаптації до неї, прийняття правильних рішень. Поміж цього автор наголошує, що суттєвою ознакою злочинного угруповання є наявність лідера групи, який, проявляючи наполегливість, стійкість та витримку, координує всі дії співучасників. До складу злочинного угруповання, які вчиняють шахрайства на ринку нерухомості, на переконання авторки, здебільшого входять такі «рядові» виконавці: особи, які виконують функції з виготовлення та поширення реклами; особи, які відповідають за отримання необхідних для укладання угод документів; особи, які входять в довіру до власника об'єкта нерухомості та схилиють його до продажу; особи, які надають інформацію про власників об'єктів нерухомості, що відносяться до соціально-незахищених верств населення; особи, які організовують зникнення власника об'єкта нерухомості або його фізичну ліквідацію, з метою заволодіння його нерухомістю; «підставні» особи, які виступають від імені власника об'єкта нерухомості; «підставні» особи, які виступають від імені нотаріусів, директорів фірми-забудовника тощо; особи, які виконують роль менеджерів із продажу, ріелторів; особи, які виконують фінансово-облікові функції; особи, які здійснюють безпосереднє будівництво об'єктів нерухомості та інші допоміжні функції тощо [11, с. 203].

А.М. Чердарчук в ході дослідження кримінально-правового забезпечення охорони публічних закупівель, провів аналіз масиву кримінальних проваджень, з метою встановлення типових ознак особи злочинця, який схильний до вчинення даного виду кримінальних проваджень.

Так, автор зазначає, що на основі результатів вивчення кримінальних проваджень (справ), пов'язаних з нецільовим використанням бюджетних коштів, має змогу говорити про те, що більшість таких кримінальних правопорушень вчиняють чоловіки, проте значну частину суб'єктів становлять також жінки (близько 40,6%). Дані правопорушники являються громадянами України, по національності українці (78,8%), молдавани та росіяни (21,2%). Близько 93,9% правопорушників володіють вищою освітою і тільки 6,1 – професійно-технічною та середньо-спеціальною. 78,8% осіб за сімейним станом перебувають у шлюбних відносинах. 87,9% не були судимі, а у 12,1% судимість знято чи погашено, більшість здобули відповідну фахову освіту, вже набули певного матеріального та службового статусу. Згідно із статистичними даними, продовжує автор, віковий склад осіб, які вчиняють такі кримінальні правопорушення наступний: 11,7% – 29–39 років; 41,1% – 40–54 років; 30,9% – 55–59 років; 13,2% – від 60 років і більше. Ба більше, науковець наголошує, що більшість службових осіб, які використовують бюджетні кошти у супереч їх призначення, обіймають керівні посади. До них автор відносить: керівників (81,8%), керівників фінансо-

вих підрозділів (18,2%) організацій, головних бухгалтерів, на яких лежить відповідальність за виконання бюджетних програм, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Перелічені особи, за авторським дослідженням зайняті в різноманітних сферах суспільного життя, а саме: у сфері освіти (21,4%), у сфері виробництва продукції (21%) та медицини (18,3%), у сфері обслуговування населення (15,2%) та будівництва (9,1%), у сфері транспорту (6,3%) та інших сферах (8,7%). Разом із тим, А.М. Чердарчук наголошує, що зазначені особи мають великий стаж роботи, як правило (понад 10 років) [12, с. 166–167].

О.В. Пчеліна в свою чергу погоджується із І.О. Томчук пропонує три типи особи злочинця яка вчиняє кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності:

1) перший тип злочинців, насамперед характеризується наявністю статусу службової особи та обумовленим ним обсягом повноважень. Це, на їх думку, значно полегшує особі обирати засоби та способи досягнення злочинних цілей. «Службовці» можуть бути корисливими, маючи повсюди єдину ціль – незаконно збагатитися, використовуючи свої повноваження та зловживаючи своїм становищем, або непрофесійними через відсутність необхідних навиків, знань, а то й бажання належно виконувати свої службові обов'язки. Причому наголошують науковці, корисливі «службовці» залежно від способів реалізації свого злочинного задуму умовно підрозділяються на: «корупціонерів», котрі використовують свої повноваження як засіб заробітку, вчиняючи за відповідну винагороду діяння на користь третіх осіб; та «розкрадачі», котрі завдяки своєму становищу мають доступ до майна, яке вони безпосередньо вилучають й «обертають» на свою користь. Непрофесійних «службовців» через їх негативне, часто зневажливе ставлення до служби, самовпевненість і некритичність поведінки йменують «недбалими»;

2) другий тип злочинців характеризується створенням видимості їх авторитетності в силу самовільного присвоєння владних повноважень або звання службової особи. «Самозванці» обізнані про порядок несення служби в конкретній сфері, про обсяг повноважень відповідної службової особи тощо. Указані особи або самі раніше працювали на посадах, що наділяли їх владними повноваженнями чи званням службової особи, або знайомі з особами, котрі працюють у цій сфері. Указаний тип злочинця завжди переслідує корисливі мотиви у своїй діяльності, а присвоєні владні повноваження або звання службової особи використовує для полегшення досягнення своєї цілі шляхом отримання спрощеного та безперешкодного доступу до предмета зазіхання;

3) третій тип злочинців – «компенсатори» – заради отримання певних послуг, пільг, переваг чи інших благ готовий винагородити службову особу. При чому, наголошують науковці, «компенсатори» дають винагороду: як за задоволення їх законних, так і незаконних інтересів; як добровільно, так і у зв'язку з вимаганням неправомірної вигоди з боку службової особи, одразу чи після спроб вирішити потрібне «питання» в законний шлях [4, с. 152], [13, с. 239–240].

Як правило переважна більшість корупційних кримінальних правопорушень вчиняється службовою особою. Зокрема, Д.Ю. Кондратов здійснюючи дослідження кримінологічної характеристики сучасної корупційної злочинності в Україні пропонує власну класифікацію та типологію службових злочинців.

Так, зазначений вище автор виділяє наступну типологію злочинців;

– працівник господарського апарату, який розглядає своє службове становище головним чином із корисливих позицій або інших особистих вигод; упевнений у владі грошей; одержує особисті матеріальні вигоди за рахунок державних або громадських організацій чи окремих громадян; знає справу, вмілий організатор, але ігнорує інтереси служби, цікавиться ними лише для того, щоб залишатися на посаді, яку він обіймає; зазвичай приховує кримінальні правопорушення, які вчиняють підлеглі, чим зміцнює своє становище серед них;

– службова особа господарського й адміністративного апарату, в якій домінуючим мотивом злочинних зловживань є кар'єризм; вона стає на злочинний шлях, маючи на меті у першу чергу особисті інтереси, що проявляються у бажанні репрезентувати себе як працівника, який заслуговує на подальше просування по службі;

– службова особа, як правило, низової або середньої ланки господарського апарату, яка не має достатньої кваліфікації; мотиви вчинюваних нею службових злочинів – забезпечення нібито інтересів підприємства, вузьководомчий підхід до вирішення службових завдань; нерідко вона керується порочною практикою протиставлення доцільності та законності; не вміючи організувати роботу й долати труднощі, що виникають, законним шляхом, легко йде на правопорушення;

– серед суб'єктів службових злочинів певне місце посідає особа, яка дала згоду на виконання службових обов'язків, але є недостатньо компетентною для успішного їх виконання; така особа від самого початку проявляє самовпевненість, не підкріплену необхідними знаннями, навичками та здібностями для виконання відповідних організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, для неї є характерним мотив безвідповідального, легковажного й недисциплінованого ставлення до служби;

– окремо стоїть, на думку автора, суб'єкт службового кримінального правопорушення, у службовій поведінці якого визначальною є схильність до пияцтва; зазвичай така особа буває представником нижньої ланки, яка розпоряджається ввіреними їй матеріальними цінностями або здійснює контроль за їх зберіганням; схильність до надмірного вживання алкогольних напоїв (зазвичай у компанії) нерідко пов'язується із витратами, які перевищують легальні можливості суб'єкта кримінального правопорушення, що призводить до зловживання і злочинних дій з придбання спиртного; ця ж само схильність визначає злочинно-халатне ставлення до службових обов'язків по забезпеченню зберігання майна та здійсненню контролю за ним [14, с. 149–150].

Отже, за результатом дослідження було встановлено, що особі злочинця завжди приділялась увага як теорії так і практики кримінологічної науки. Саме особа злочинця виступає тією рушійною складовою вчинення кримінального правопорушення без якої неможливе, взагалі, існування кримінального правопорушення, як такого. Більше того, встановлення характерних ознак особи-злочинця надає змогу сформувати напрямки попередження нових кримінальних правопорушень, які можуть бути вчинені. До таких характерних ознак злочинця-корупціонера можна віднести соціально-демографічні, кримінально-правові, морально-психологічні тощо. Перспективним та корисним для кримінологічної політики у подальшому є встановлення характерних ознак злочинця-корупціонера, який схильний вчиняти корупційні кримінальні правопорушення в інвестиційно-будівельній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикий О.В. Кримінологічні засади вивчення і попередження злочинів у сфері обороту житлової нерухомості в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун-т. «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2015. 20 с.
2. Балабан С.М. Доктринальні підходи до характеристики особи злочинця. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 10. С. 522–525. URL: http://lsej.org.ua/10_2022/130.pdf

3. Храмцов О.М. Особливість злочинця та практичне значення її кримінологічного аналізу. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2004. Вип. 26. С. 64–70.
4. Пчеліна О.В. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики злочинів у сфері службової діяльності. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 2 (89). С. 145–156.
5. Денисов С.Ф. Особа злочинця у кримінологічній теорії України. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2020. № 1 (22). С. 152–159.
6. Чайка І.М. Кримінологічна характеристика та запобігання шахрайству в Україні : дис. ... док. філ. за спец. 081 «Право» / Дон. держ. у-т. внутр. справ, Кропивницький, 2023. 296 с.
7. Поліщук А. Кримінологічна характеристика особи корупціонера у системі правосуддя: соціально-демографічні ознаки. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 149–154.
8. Березняк В.С. Теоретичні, правові та праксеологічні засади розслідування кримінальних правопорушень у сфері нерухомості : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2021. 544 с.
9. Птушкін Д.А. Розслідування шахрайства, вчиненого щодо об'єктів нерухомого майна громадян : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпро, 2018. 218 с.
10. Чернишов Г.М. Фінансове шахрайство в інвестиційно-будівельній сфері: кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Нац. ун-т. «Одес. юрид. акад.». Одеса, 2016. 227 с.
11. Чередник К.О. Розслідування шахрайства на ринку нерухомості, вчиненого злочинними угрупованнями : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.09. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2019. 270 с.
12. Чередарчук А.М. Кримінально-правове забезпечення охорони публічних закупівель : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.08. ДВНЗ Прикарп. нац. ун-т. імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, 2021. 206 с.
13. Томчук І.О. Кримінологічна характеристика особи хабародавця. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 2. 236–241.
14. Кондратов Д.Ю. Кримінологічна характеристика сучасної корупційної злочинності в Україні. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2018. № 2 (19). С. 141–154.